

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

STUDY

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM
PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESO THO PUO YA TLATSETSO YA BOBEDI (SAL)

PAMPIRI YA 1 (P1)

PUDUNGWANA 2012

FREE STATE

MATSHWAO: 120

NAKO: dihora tse 2½

Pampiri ena e na le maqephe a 15.

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLOBUWA

1. Pampiri ena e arotswe dikarolo TSE NNE, e leng:

KAROLO YA A:	Tekokutlwisiso	(30)
KAROLO YA B:	Kgutsufatso	(10)
KAROLO YA C:	Thutapuo le tshebediso ya puo	(60)
KAROLO YA D:	Dingolwa	(20)
2. Araba dipotso TSOHLE KAROLONG YA A, B, le C. Kgetha potso e le NNGWE KAROLONG YA D.
3. Qala karolo ka NNGWE leqepheng LE LETJHA.
4. Tlola mola dipakeng tsa dikarabo tsa hao.
5. Nomora dikarabo tsa hao jwalo feela kaha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
6. Seha mola qetellong ya karolo e nngwe le e nngwe.
7. Tsepamisa maikutlo haholo mopeletong le popong ya dipolelo tse nepahetseng.
8. Ngola ka mongolo o makgethe mme o balehang.
9. Bala ditaello tsohle ka hloko.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO

POTSO YA 1

Karolong ena o nehlwe mefuta e mmedi ya ditema. Bala tema e nngwe le e nngwe ka hloko o nto araba dipotso tsohle tse botsitsweng temeng ka nngwe.

TEMA YA A

Bala tema ena e latelang ka hloko, ebe o araba dipotso tse hlahang tlasa yona. Araba ka lentswe le le leng feela moo ho hlokehang, ntle le haeba potso e hloka tlhaloso kapa karabo e teletsana.

Aaron Moloisi ke sebohodi sa lenaneo la Shift ho SABC 1. O ile a re memela ntlong ya hae e ntle e kang sebaka sa phomolo ya baeti. Aaron o re mohla a neng a tla e reka, o hopola a kganna ka mora morekisi wa matlo, a nahana hore yena a ke ke a dula moo a mo isang teng. O re tsela eo ba neng ba tsamaya ka yona ho fihla ntlong eo e ne e se na sekontiri, e le lerole.

O ile a sisinya hlooho ha a nahana hore morekisi enwa o mo isa dikarolong tse sa tshepahaleng tsa Midrand, Johannesburg. O re yena habo ke sebakeng se bitswang G-Dikgale, Limpopo ka ntle ho Polokwane. O re ke motse o mahaeng ho feta e mengata Afrika Borwa. Ho ne ho ke ke ha kgonahala hore a phele maroleng kgetlo la bobedi. Ka mehla bophelong bohle ba hae o ne a batla ho reka ntlo, e seng ho e renta. Leha ho le jwalo o ile a mamella, a mo sala morao. Ha ba fihla moo, o ile a makalla seo a se boneng mme a saena dipampiri kapele. Tsena tseo a re phetelang tsona di etsahetse dilemo tse supileng tse fetileng.

Ntlo ya hae e hole le lerata la toropo mme e batlile e kwahelwa ke difate tsa dipalema. Dikamore tsohle tsa ntlo ena di na le menyako e tswelang ka ntle, ho kenyelletsa le kamore ya hae ya ho robala. Aaron o re o nka nako e ngata a pheha dijo tse matlafatsang kapa tse tletseng phepo ka kitjheneng ya hae. O re o dula a bala kapa a shebelletse TV ha a le hae. Sebaka sena ekare sebaka sa ho ikgatholla (resort). O re sebaka sena se kgutsitse. Ntlo ya hae e tshwanela sebaka seo e leng ho sona. Ke ka hona a kgethileng hore a se tlise diphetoho tse ngata. O bone hore a mpe a boloke dintho di le kamoo di neng di le kateng.

Ka lehlakoreng le leng ntlo ena e mo hopotsa habo Limpopo. E ntse e ka sebaka sa mahaeng. Moahisane wa hae o na le diphoofolo mme ka nako e nngwe dikolopata di kena ka jareteng ya hae. Ke ntho tse nyane jwalo, tse etsang hore a rate sebaka sena. O makala ha a e so etelwe ke ditshwene le dinoha.

O re o rata boikwetliso hoba ho bohlokwa ho ba le mmele o phetseng hantle. O na le disebediswa tsa ho ikwetlisa ka tlong bakeng sa matsatsi ao a leng botswa ho tswa, hape o rata ho ikwetlisa ka ntle ho feta ho ya jiming.

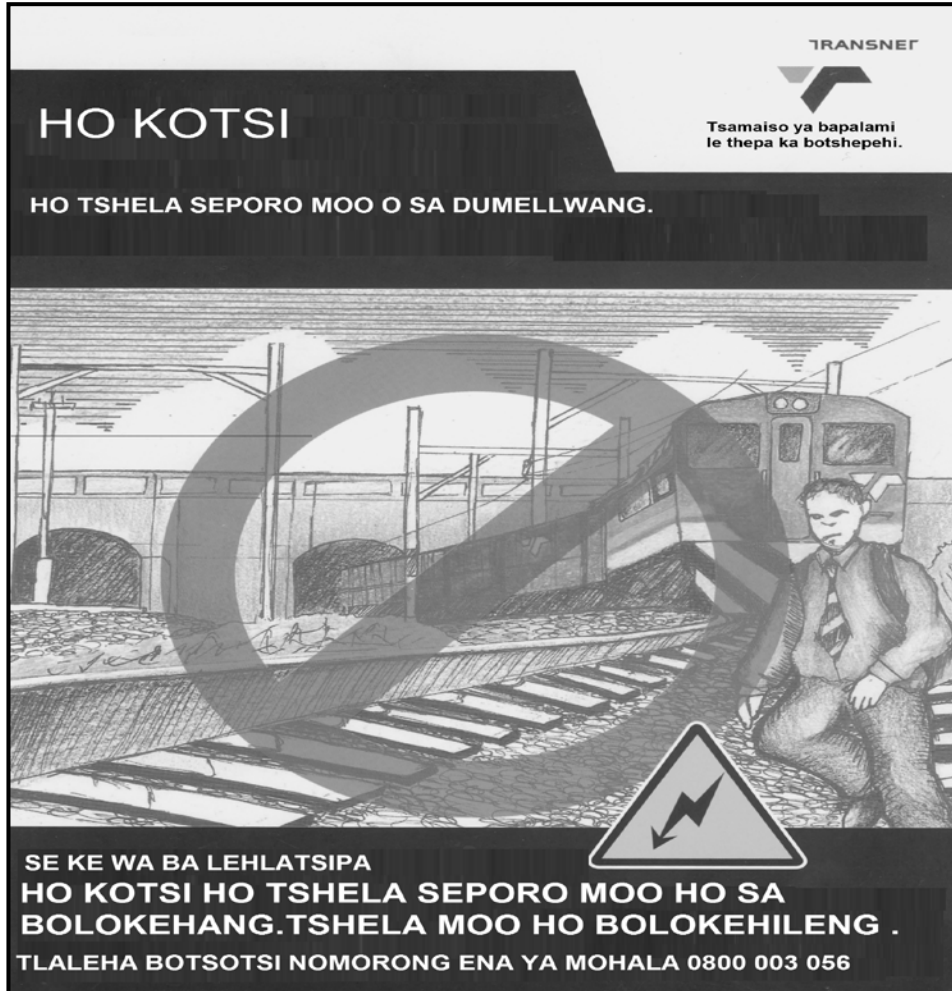
O dula a le mong empa hangata metswalle ya hae e a mo tjhakela. O se a ile a etsa meketjana e mmalwa ha hae mona. Metswalle ya hae le yona e rata kgutso ya sebaka sena jwalo ka yena.

[E qotsitse le ho hlophiswa ho tswa makasineng wa *Bona*, wa Mmesa 2012]

- 1.1 Aaron o ne a sebetsa eng? (1)
- 1.2 Aaron le morekisi wa matlo ba ne ba tsamaya tseleng e jwang? (1)
- 1.3 Ketsahalo ee ya ho reka ntlo e etsahetse neng? (1)
- 1.4 Ke eng seo Aaron a neng a ikutlwa a sa se rate ka sebaka sa Midrand? (1)
- 1.5 Ke ka lebaka la eng ha Aaron a ile a saena dipampiri kapele? (2)
- 1.6 Sebaka seo ntlo ya Aaron e leng ho sona, se tshwana jwang le sebaka sa habo sa Limpopo? (2)
- 1.7 Hobaneng ha Aaron a ne a sa batle ho tlisa diphetoho tse ngata ntlong ee ya hae? (2)
- 1.8 Aaron o ne a dula le mang ntlong ya hae? Kgetha karabo e le nngwe e nepahetseng ho tseo o di filweng.
- A Le mosadi wa hae.
B Le morekisi wa matlo.
C A le mong.
D Le metswalle ya hae. (2)
- 1.9 Ha o nahana, ho ne ho tla etsahala eng haeba ntlo ena eo Aaron a neng a ile ho e bontshwa, e ne e le sebakeng sa Midrand se sa tshepahaleng? (2)
- 1.10 Ketso ya Aaron ya ho saena dipampiri, e bolela eng ho ya ka kutlwisiso ya hao? (2)
- 1.11 Na Aaron a ka bolaya ditshwene le dinoha ha di ka mo etela ntlong ya hae? Fana ka lebaka bakeng sa karabo ya hao. (2)
- 1.12 Ha o ne o le Aaron o bona morekisi wa matlo a o isa sebakeng se sa tshepahaleng sa Midrand, o ne o tla etsang? (2)

TEMA YA B: BOKGONI BA HO BOHA

Boha tema ena, mme ha o qetile o arabe dipotso tse e latelang.

[Tema ena e qotsitse le ho hlophiswa ho tswa *Phousetareng ya Transnet 2012*]

- 1.13 Ke khampani efe e hlalitseng pampitshana ee ya tlhokomediso? (1)
- 1.14 Bolela lebitso la sepalangwang se hlahelang setshwantshong sena. (1)
- 1.15 Letshwao lena le hlalitsweng bohareng ba setshwantsho le bolela eng? (2)
- 1.16 Hobaneng ha lentse 'KOTSI' le ngotswe ka mongolo o moholo ho feta e meng setshwantshong? (2)
- 1.17 O lokela ho etsa eng ho tlaleha botsotsi bo etswang tereneng, ho ya ka setshwantsho see? (2)
- 1.18 Ke eng se ka hlahelang motho ha a tshela seporo moo a sa dumellwang teng? (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO

POTSO YA 2

TEMA YA C

Bala tema ena e latelang ka hloko, ebe o e kgutsufatsa ka ho hlahisa dintlha tse SUPILENG tsa sehlooho tseo o tla bua ka tsona ha o eletsa batjha ba boletsweng.

Hlokomela:

1. Hlahisa dintlha tse SUPILENG ka dipolelo tse felletseng tse hlahlamanang.
2. Leka ho sebedisa mantswe a hao.
3. Nomora dipolelo tsa hao ho tloha ho 1 ho isa ho 7.
4. Ngola polelo e nngwe le e nngwe moleng wa yona o motjha.
5. Kgutsufatso e hlahiswe ka dintlha tse supileng tsa bolelele ba mantswe a sa feteng a 60.
6. Bontsha PALO YA MANTSWE ao o a sebedisitseng qetellong.

Ha o batla ho reka koloi, se etse qeto kapele. Nahanisisa kgetho ya hao. Ha o se o tseba koloi eo o e batlang, bapisa theko ya yona le ya tse ding tsa mofuta wa yona, ho bona hore na ha e turiswe. Buisana le morekisi hore a theole theko ya yona.

Hlahloba maemo a yona hore na a tsamaelana le nako e seng e e tsamaile. Sheba hore na ha e so ka e tjhaisa. Sheba mengwapo, ho bothela le ho lokiswa. Ho molemo ho tsamaya le motho ya tsebang. Batlisisa ka menyetla eo karatjhe e fanang ka yona. Na e nehelana ka waranti e itseng? Tse ding di fana ka waranti ya kgwedi kapa ya dikilomitara tse 1 000.

Fumana dintlha ka koloi eo o e batlang; mangolo a yona, rekoto ya sevisi, lengolo le bontshang tumello ya ho tsamaya tseleng le nomoro ya enjene. Kganna koloi metsotso e 10–20 tseleng e bulehileng ho utlwa hore e tsamaya jwang. Nnetefatsa hore mariki a maemong a matle.

Behella tjhelete ka thoko bakeng sa ho lefella dintho tse ding tse ka kenyeletsang inshoreense ya koloi, ho e isa thesteng, ho e rejisetara le ho lefa lekgetho.

[E qotsitswe le ho hlophiswa ho tswa makasineng wa *Bona* wa Tlhakubele 2010]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: THUTAPUO LE TSHEBEDISO YA PUO

POTSO YA 3: MANTSWE LE MOELELO WA ONA

TEMA YA D

Bala tema ena e latelang ka hloko o nto araba dipotso tsa thutapuo tse thehilweng hodima yona.

Ke ne ke sa tswa bala ditaba tsa ngwananyana e mong ya tsietsing. O ne a romelwe unibesithing ke nkgono wa hae ho ya ithuta, e le hore a tle a ntlafatse bokamoso ba hae le ba dikgaitshedinyana tse tlang ka mora hae. Mosadimoholo a ipolella hore o tla bolawa ke tlala.

Ngwanana ha a se a le unibesithing a qala ho tsamaya le metswalle e fosahetseng, mme a qala ho rekisa le ho sebedisa dithethefatsi. Mohlankana le yena o ne a le teng tabeng tsena. Se utlwisang bohloko ka maemo ana a hae ke hore leha a ne a se a batla ho tlohela bophelo boo, ho ne ho se bobebe ho etsa jwalo.

Bothata bo boholo bophelong ba morwetsana enwa bo ne bo qale ha a ne a etsa qeto e fosahetseng, e neng e bonahala e se mpe – o ne a etse qeto ya ho ya ho ithabisa bosiu bo bong. Ho ne ho le monate hoo a ileng a sebedisa tjelete yohle e neng e reretswe ho ya lefella dithuto tsa hae. Ha a se a feletswe, a qala ho batlana le tjelete ka mekgwa e meng. A qala ka bua pelo, mme a ba mosesane ke ho ota.

[E qotsitse le ho hlophiswa ho tswa makasineng wa *Bona* wa Mmesa 2012]

- 3.1 Lentswe lena, '*dikgaitshedinyana*' ke nyenyefatso ya '*dikgaitsemi*'. Nyenyefatsa mabitso ana a latelang mme o a sebedise dipolelong tseo o ipopetseng tsona.
- 3.1.1 metswalle (2)
- 3.1.2 mohlankana (2)
- 3.2 Lentswe '*mohlankana*' le supa botona ba lentswe '*morwetsana*'. Fana ka botona ba mabitso a ngotsweng ka botsho dipolelong tse latelang. Ngola nomoro ya potso le karabo feela.
- 3.2.1 **Ngwanana** o ne a ja dithethefatsi le yena. (1)
- 3.2.2 Bana bana kaofela ba ne ba hodiswa ke **mosadimoholo**. (1)
- 3.3 Nehelana ka lentswe le le leng bakeng sa mantswe a ka masakaneng dipolelong tse latelang.
- 3.3.1 Ngwanana enwa ha a sa kgona ho reka (tseo a di jang). (1)
- 3.3.2 O ne a se a bile a feletswe ke (tseo a di aparang). (1)

- 3.4 Nehelana ka malatodi/diantonime tsa mantswa a ngotsweng ka botsho dipolelong tsena.
- 3.4.1 Ntho eo ngwanana enwa a e entseng **e ntle**. (1)
- 3.4.2 Bophelo ba hae bo ne bo le **bobebe**. (1)
- 3.5 Lentswe lena, '*bo boholo*' polelong ena, '*Bothata bo boholo bo qadile ...*' ke lekgethi. Ngola dipolelo tse latelang hape, empa o lokise sebopheho sa lekgethi le ka masakaneng.
- 3.5.1 Bana ba (-nyane) ba ne ba tla thuswa ke yena. (1)
- 3.5.2 Lefu le (-holo) la hae e ne e le ho bua ka pelo. (1)
- 3.6 Kenya mahokedi a siilweng dipolelong tse latelang ho hlakisa meelelo ya tsona. Ngola feela nomoro ya potso le karabo.
- 3.6.1 Bana ba babo ... lakatsa ho ya unibesithing. (1)
- 3.6.2 Tjhelete ... ile ya fela kapele. (1)
- 3.7 Lentswe lena '*unibesithing*' polelong ena, '*O ne a romelwe unibesithing ...*', ke lehlalosi la sebaka kapa la tulo. Ipopele polelo eo ho yona o sebedisitseng lentswe le latelang e le lehlalosi la sebaka kapa la tulo.
- mohlankana (2)
- 3.8 Lebitso lena, '*mosadimoholo*' le bopilwe tjena, 'mosadi+holo'. Ngola dipolelo tsena hape, empa o hokele mmoho dikarolo tsa puo tse ka masakaneng ho bopa lentswe le le leng.
- 3.8.1 Bana ba bang ba ile ba mo tsheha, ba re (lefu+holo) ke ditsheho. (1)
- 3.8.2 (Taba+holo) mona ke tjhelete, e seng boitshwaro ba hae. (1)
- 3.9 Nehelana ka mahlalosongwe/disinonime tsa mantswa a ngotsweng ka botsho dipolelong tse latelang. Ngola nomoro ya potso le karabo feela.
- 3.9.1 Ngwanana wa batho a **bolawa** ke tlala. (1)
- 3.9.2 O ne a ile a ba a **fokola** ke ho bua ka pelo. (1)

[20]

POTSO YA 4: SEBOPEHO SA DIPOLELO LE TSHEBEDISO YA TSONA

Bala tema e latelang ka hloko o nto araba dipotso tsa thutapuo tse thehilweng hodima yona.

TEMA YA E

KGWEDI YA BASADI

Kgwedi ya Phato ke kgwedi e tshwauweng ke Kopano ya dinaha tsa Afrika (AU) e le eo basadi ba Maafrika ba hetlang morao ho sheba tema eo ba e kgathileng mabapi le ditokelo tsa basadi. Ka hona basadi ba Afrika ka kakaretso, ba lokela ho hlahloba kgatelopele e fihletsweng ke mebuso ya bona tabeng ena.

Basadi naheng ya Lesotho ba ne ba nkuwa jwalo ka bana, ba etsetswa diqeto. Dibankeng ba ne ba ke ba adima ditjhelete ntle le tumello ya banna. Banna e ne e le bona ba etsang diqeto hodima thepa ya lelapa ntle le therisano le basadi ba bona. Tabeng tsohle tsa tsamaiso ya lelapa banna ke bona ba neng ba na le qeto. Basadi ba ne ba sa botswe letho.

Letona la Tekatekano, batjha le dipapadi le boletse hore mmuso wa Lesotho o kgathile tema ho bona hore o rupella basadi tabeng tsa kgwebo. Kajeno basadi ba Lesotho ba se ba kgona ho adima ditjhelete dibankeng. Banka yona e lokela ho ikgotsofatsa hore ba tla kgona ho kgutlisa tjhelete eo ba e adimileng.

[E qotsitse le ho lokiswa ho tswa lesedinyaneng la *Lentswe la Basotho* la Phato 2011]

4.1 Ngola dipolelo tse latelang hape, empa o qale polelo e nngwe le e nngwe ka lentswe le ngotsweng ka botsho.

4.1.1 Basadi ba kgutlisa **tjhelete** ya banka. (2)

4.1.2 Banna ba dumella **basadi** ho sebetsa. (2)

4.2 Polelo ena, '*Basadi ba ne ba sa botswe letho*', e kganyetsong kapa tatolong. Fetolela dipolelo tsena tse latelang kganyetsong/tatolong.

4.2.1 Basadi ba ne ba thusa banna ba bona. (1)

4.2.2 Lesotho le fetotse maemo a basadi. (1)

4.3 Ngola polelo e latelang sebopehong sa puopehelo. Qala polelo ya hao ka mantswe a ngotsweng ka mongolo o motsho.

Letona le re, 'Re tla etsa tsohle ho fetola maemo ana.'

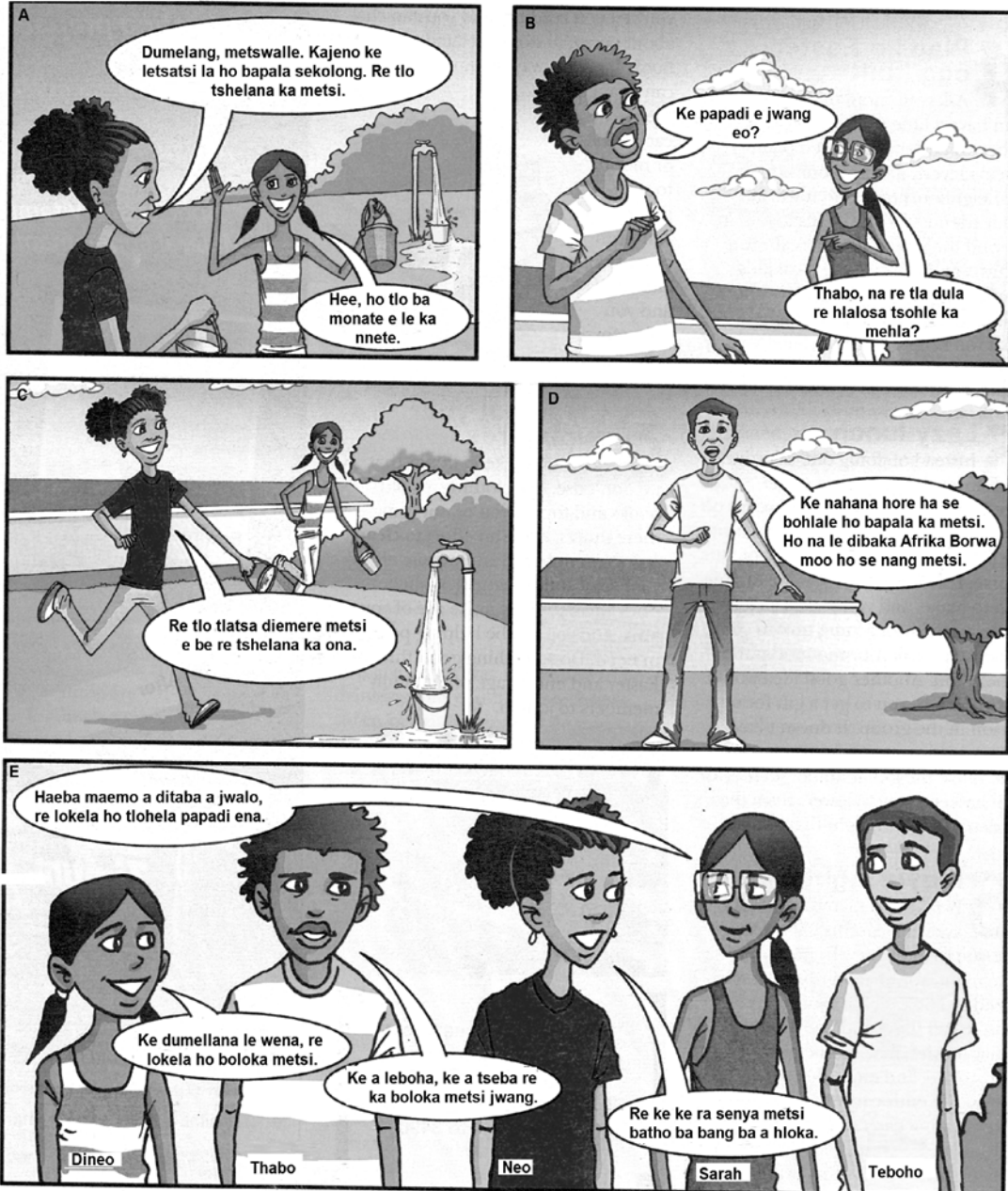
Letona le boletse hore ... (2)

- 4.4 Kopanya dipolelo tsena tse pedi ho bopa polelo e le nngwe. Sebedisa lekopanyi le ka masakaneng.
Banka e tla adima basadi tjhelete. Basadi ba entse kopo. (ha) (2)
- 4.5 Polelo ena, '*Banka e lokela ho ikgotsofatsa pele ...*' e sebopehong sa boiketsi. Ipopole polelo e ho boiketsi ka leetsi le latelang.
kopa (2)
- 4.6 Sebedisa lentšwe lena '**bona**' dipolelong tse pedi ho hlakisa meelelo e mmedi e fapaneng.
4.6.1 bona > (2)
4.6.2 bona > (2)
- 4.7 Polelo ena, '*Ba tla kgona ho kgutlisa tjhelete eo ...*' e ho lekgathe letlang. Fetolela dipolelo tsena tse latelang sebopehong sa letlang.
4.7.1 Banka yona e a ikgotsofatsa. (2)
4.7.2 Ba lokela ho hlahloba kgatelopele. (2)
- [20]**

POTSO YA 5: KHATHUNU

Boha le ho bala tema ena e latelang, o nto araba dipotso tse e latelang.

TEMA YA F

[Setshwantsho se qotsitse le ho hlophiswa ho tswa makasineng wa *Move* wa Tlhakubele 2012]

- 5.1 Tadima foreimi ya B. Ebe potso eo Sarah a e botsang e hlalisa Thabo e le motho ya jwang? (2)
- 5.2 Taba ya hore banana baa ba tle ka tlhahiso ya hore ho bapalwe ka metsi ha bashemane bona ba hana, ebe e bolela eng ka maikutlo a mongodi? (2)
- 5.3 Ke eng eo o bonang ka yona hore Thabo ke moshemane, le eo o bonang ka yona hore Neo ke ngwanana? (2)

5.4 Sheba foreimi ya A.

Ha o sheba Dineo, na o ka re setshwantsho se hlahisa maikutlo a hae e le a jwang? Kgetha karabo e nepahetseng ho tsena.

- A O swabile
- B O halefile
- C O tshohile
- D O thabile

(1)

5.5 'Ho bapala ka metsi' ke ho ...

Kgetha polelwana e hlalosang sena ka nepo.

- A Ho sebedisa metsi hantle
- B Ho kga metsi pompong
- C Ho senya metsi
- D Ho boloka metsi

(1)

5.6 Ha re sheba maemo a ho fumaneha ha metsi naheng ee, o bona e le ntho ya bohlokwa ho bapala ka ona?

(2)
[10]

POTSO YA 6: HO LOKISA DIPHOSO TEMENG

Ngola seratswana se latelang hape, mme o lokise diphoso tse hlahelang ho sona tsa tshebediso ya matshwao a puo, mopeleto, puo, ho arohana le ho kopana ha mantswa ho sa nepahalang.

TEMA YA G

PUO YA LAPENG

ho lokile hoisa ngwana wa hao sekolong se tlase se nang le dipuo tse fapaneng tse jwalo ka Sepedi, IsiXhosa, IsiZulu Setswana le sesotho. Hang ha ngwana a se a na le motheo wa puo yalapeng, ho ba Bonolo ho ithuta puo ya Senyesemane. Ho bohlokwa hore bana e mong le e mong a ithute language ya hae pele. Puo e ngwe le e nngwe ya lapeng e bohlokwa

[Tema e qotsitse le ho hlophiswa ho tswa makasineng wa *Bona* wa Mmesa 2012]

[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C:

60

KAROLO YA D: DINGOLWA

MAKUMANE A THATA A BOPHELO – JM Maqubela

Ho botsitswe dipotso tse pedi karolong ena. Araba potso e le NNGWE e itshetlehileng bukeng eo o e badileng.

POTSO YA 7: NALENG TSA PHAKWE

TEMA YA 1

Bala qotso ena ebe o araba dipotso tse itshetlehileng hodima pale kaofela ha yona.

Holenyana mona ka fumana monyetla wa ho qamaka le ho ikgodisa ka se neng se etsahala. Batho ba bang mona ba ne ba le bafubedu ba re tlere! ke madi. Ba ne ba ntshitswe kotsi ke terata e neng e kampetse seporo ka thoko. E ne e le terata e hoketsweng makapanyana a neng a shebahala jwalo ka mahare a bohale. Le nna ka qala ho itekola. Tsohle ho nna di ne di ntse di le maemong ane a nepahetseng. Ka mpa ka lokela ho phutlaphutla diphahlo tsa ka ka sakatuku feela ho tlosa lerole. Bonnete ke ne ke ipona ke le lehlohonolo ha e le mona ke sa ka ka tswa kotsi. Ka pelong ke leboha mokganni ha mokganni a ile a emisa terene ka nako eo ho neng ho etsahala tsena. Mahlo a ka a nna a ya le terene ena empa a se thulane le letho le tjhang. Le bapalami ba ka ntle ba nna ba kgutlela ka hare hape. Leha ke ne ke belaela, ka iphumana ke kgutletse ka hare ho yona terene ena.

- 7.1 Mopheti wa sehlooho palekgutshweng ee ke mang? (1)
- 7.2 Mopheti eo o ne a lokela ho palama terene e yang kae? (1)
- 7.3 Mopheti enwa o re o iphumana a le tlong ya kokelo, e be ho tlile jwang? (2)
- 7.4 Boholo ba batho ba palameng terene ka nako ee ba tswa kae? (1)
- 7.5 Diketsaholo tsee di etsahala letsatsing lefe? (1)
- 7.6 Ke eng se neng se etsa hore mopheti a qale ho balabala ka tereneng? (2)
- 7.7 Bolela lebaka le entseng hore bapalami ba ipetse terene e ntse e tsamaya. (2)
- 7.8 Ho ile ha etsahala eng mmeleng wa mopheti eo ha a utlwa motho a mo phaphatha lehetleng? (2)
- 7.9 Se ileng sa kgodisa motho eo hore terene eo a e palameng e ya Springs ke sefe? (2)
- 7.10 Se neng se etsa hore a leke ho baleha ha a phaphama sepetlele ke sefe? (2)
- 7.11 Ntho e etsahalletseng Lebenya Nkokoto ke ntho e ka etsahalang ditereneng. Tiisa karabo ya hao ka lebaka? (2)
- 7.12 O nahana hore ho nepahetse hore motho a tutubale ha a shebane le motho ya tshwereng lerumo? Tiisa karabo ya hao ka lebaka? (2)

[20]

KAPA

POTSO YA 8: SELLO LE BOPHELO

TEMA YA 2

Bala tema e latelang o nto araba dipotso tse theilweng ho yona:

Sello o ile a haha mohlongwafatshe hantle. A dula le lelapa la hae. Bophelo ba bona bo ne bo hlomola. Ho le boima ho tlwaela ntlo ena e ntjha. Ha ho tjhesa, e ne e tjhesa haholo empa le ha ho le jwalo, ba ne ba lokela ho tiisetsa. Madiba ho ne ho pshele a matala kajeno. Kwena e ne e se e poqa seretse. Ho ne ho fela ho le jwalo ho Sello. A wele ka mpa fatshe. A leboha ha a patile hlooho.

Bana lapeng leo ba iphumana ba tlohetse sekolo. Motsheare ba hlatswetsa batho dikoloi. Ha ntata bona yena a phumulela batho dieta mane toropong ha a sa batlane le mosebetsi. Boitekong bona ba bona ba ne ba iphumana ba se ba tsheheditse lephako. Ntsi ba se ba e kolla hanong. Matsatsing ona ana ha be ho se ho ema pikapo haufi le mohlongwafatshe wa Sello. Mapolesa a mmatla. Ka ha a se a tseba seo ba mmatlelang sona, a ikgakanya mme a fetola lebitso la hae. A ipitsa Mohlouwa. Mapolesa a ile a mo kgolwa. A mo tlohela. Sello enwa o ne a batlelwa molato wa diaparo tseo a neng a di nke ka mokitlana moo a neng a sebedisa karete ya ho kolotisa.

- 8.1 Lebitso la mosadi wa Sello ke mang? (1)
- 8.2 Sello o ne a sebetsa kae? (1)
- 8.3 Sello o ne a fumane mosebetsi oo jwang? (1)
- 8.4 Sello o ne a na le bana ba bakae? (1)
- 8.5 Hobaneng ha Sello a ile a lelekwa mosebetsing? (2)
- 8.6 Fana ka lebaka le entseng hore Sello a tlohele ho ntshetsa dithuto tsa hae pele. (2)
- 8.7 Ke lebaka lefe le entseng hore Sello a fihle mosebetsing ka mora nako kgetlo la bobedi? (2)
- 8.8 Ketso ya Sello ya ho nka lebanta a tswe ho ya sefateng se ka mora ntlo e paka eng? (2)
- 8.9 Ntho e etsahalletseng Sello ya ho wa, a boele a iphumane ke ntho e ka etsahallang mang kapa mang lefatsheng. Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 8.10 Bolela lebaka le entseng hore bana ba Sello ba kgethe ho ya sekolong sa kgwebo. (2)

- 8.11 Ke eng seo o bonang moahisane wa Sello le moruti Ntjhabeleng ba tshwana ka sona ka ketso ya ho thusa Sello? (2)
- 8.12 O dumela hore ketso ya Sello ya ho hahela moruti ntlo le ho hahela moahisane kgwebo ke ntho e ntle? Tiisa karabo ya hao ka lebaka. (2)
[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 20
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 120